

РИЗИКИ В СИСТЕМІ УПРАВЛІННЯ ОБІГОМ КРИПТОВАЛЮТИ В УКРАЇНІ
RISKS IN THE CRYPTOCURRENCY MANAGEMENT SYSTEM IN UKRAINE

Зростання популярності криптовалют у світі створює нові виклики для фінансових систем, зокрема в Україні. Незважаючи на потенційні переваги, такі як швидкість транзакцій та зниження витрат, використання криптовалют супроводжується значними ризиками. Метою даної статті є аналіз основних ризиків, пов'язаних з обігом криптовалют в Україні, та розробка рекомендацій щодо їх мінімізації. У статті здійснено комплексне дослідження ризиків, що виникають у процесі управління обігом криптовалют в Україні на тлі глобалізації фінансових технологій і диджиталізації економіки. Зважаючи на стрімке зростання інтересу до цифрових активів серед інвесторів, підприємств і державних інституцій, автори акцентують увагу на багатомірності ризиків, що охоплюють правову, технологічну, економічну, фінансову та соціальну сфери. У роботі систематизовано чинники, що впливають на ефективність управління криптовалютним обігом, зокрема в умовах воєнного стану, слабкої нормативної бази, нестабільності фінансових ринків і низького рівня обізнаності громадян про цифрові активи. Особливу увагу приділено аналізу правової невизначеності, яка є однією з основних перешкод для формування прозорої та безпечної моделі обігу криптовалют. Також охарактеризовано ризики кіберзагроз, волатильності криптовалют, фінансових спекуляцій, недоступності до ліквідних активів у кризових умовах. У процесі дослідження використано сучасні методи економічного аналізу, порівняльно-правовий підхід, елементи системного аналізу та аналізу сценаріїв розвитку ринку. Результатом дослідження є виокремлення ключових напрямів удосконалення державної політики у сфері цифрових фінансів, зокрема через гармонізацію українського законодавства з міжнародними стандартами, розробку національної стратегії управління ризиками у сфері криптовалют, посилення фінансового моніторингу, підвищення кіберстійкості цифрової інфраструктури та розвиток освітніх програм. Запропоновані заходи можуть бути основою для формування цілісної системи управління ризиками криптовалютного обігу, що сприятиме фінансовій безпеці України, притоку інвес-

тицій та інноваційному розвитку національного фінансового сектору.

Ключові слова: криптовалюта, ризики, управління, обіг, Україна, фінансова безпека.

The growing popularity of cryptocurrencies among the world is creating new trends for financial systems in Ukraine. Regardless of potential advantages, such as transaction speed and reduced transaction costs, the rise of cryptocurrencies is accompanied by significant risks. The purpose of this article is to analyze the main risks associated with the use of cryptocurrencies in Ukraine and develop recommendations for their mitigation. The article has a comprehensive investigation of the risks that arise from the process of managing cryptocurrency in Ukraine due to the globalization of financial technologies and the digitalization of the economy. Considering the growing interest in digital assets among investors, enterprises and government institutions, the authors emphasize the abundance of risks that respect legal, technological, economic, financial and social spheres. The work systematizes officials who point to the effectiveness of managing the cryptocurrency market, the presence of a military establishment in the minds of the people, a weak regulatory framework, instability of financial markets and the low level of awareness of citizens about digital assets. Particular attention is paid to the analysis of legal uncertainty, which is one of the main transitions for the formation of a clear and secure model for the use of cryptocurrencies. The risks of cyber threats, volatility of cryptocurrencies, financial speculation, and unavailability of liquid assets among crisis minds are also characterized. The research process uses modern methods of economic analysis, a legal approach, elements of system analysis and analysis of market development scenarios. The result of the research is the strengthening of the key directions of improving government policy in the field of digital finance, through the harmonization of Ukrainian legislation with international standards, the development of a national strategy managing risks in the cryptocurrency sector, strengthening financial monitoring, increasing the cyber strength of digital infrastructure and developing software programs. The registered entries can be the basis for the formation of a comprehensive system for managing the risks of cryptocurrency exchange, which is compatible with the financial security of Ukraine, the influx of investments and the innovative development of the national financial sector.

Key words: cryptocurrency, risks, management, obig, Ukraine, financial security.

УДК 336.74:658.8
DOI <https://doi.org/10.32782/rma2663-5240-2024.44.37>

Пінежко А.О.

аспірант
ЗВО «Міжнародний науково-технічний
університет
імені академіка Юрія Бугая»
ORCID ID: 0009-0007-2148-4568

Постановка проблеми. У сучасних умовах глобальної цифровізації та трансформації фінансових систем криптовалюти посідають все важливіше місце у структурі світового економічного простору. Їхній стрімкий розвиток, а також зростаюча зацікавленість як з боку приватного бізнесу, так і державних інституцій, обумовлюють необхідність глибшого дослідження ризиків, пов'язаних з їх обігом, особливо в таких країнах, як Україна, де нормативно-правове поле перебуває у стані формування [1]. Криптовалюти, попри свою інноваційність і потенціал щодо децентралізації фінансових

операцій, становлять низку викликів як для фінансової стабільності, так і для регуляторних систем. Одним із ключових питань є їх правовий статус, який на даний момент залишається невизначеним і викликає дискусії серед вітчизняних правників та економістів [2]. Це ускладнює процес інтеграції криптовалют у фінансову систему держави та створює додаткові ризики для інвесторів, підприємств і користувачів. Особливу актуальність проблема набуває в умовах українського фінансового ринку, який перебуває у фазі трансформації та водночас стикається з викликами воєнного часу, кіберза-

грозами та високим рівнем економічної нестабільності. Такі обставини зумовлюють потребу у формуванні ефективної системи управління ризиками криптовалютного обігу, яка б враховувала специфіку національного регуляторного середовища та досвід міжнародної практики [3]. За даними аналітичних досліджень, український ринок демонструє зростання інтересу до криптовалют, однак це зростання не супроводжується належним державним контролем або законодавчим врегулюванням [4]. Суттєво ускладнює ситуацію також низький рівень фінансової грамотності населення та відсутність дієвих інструментів моніторингу транзакцій у цифрових валютах [5]. Варто зазначити, що ще у 2017 році Національний банк України разом з іншими фінансовими регуляторами оприлюднив спільну заяву, в якій визнається потреба формування чіткої позиції щодо правового статусу криптовалют, однак до сьогодні повноцінна законодавча база так і не була сформована [6]. Це створює передумови для активізації як легального, так і тіншового обігу криптовалют, що ускладнює завдання з боку фінансового моніторингу та боротьби з відмиванням коштів. У цьому контексті надзвичайно важливим є всебічне вивчення ризиків, що супроводжують обіг криптовалют в Україні, та визначення напрямів удосконалення системи їх управління. Це дозволить не лише забезпечити стабільність національної економіки, а й сприяти розвитку фінансових інновацій у правовому полі.

Аналіз останніх досліджень і публікацій.

Аналіз наукової літератури з тематики функціонування та регулювання криптовалют свідчить про зростаючий інтерес дослідників до цього явища як на глобальному, так і на національному рівні. Українські науковці розглядають криптовалюту не лише як інноваційний фінансовий інструмент, а й як фактор трансформації економічної системи, що супроводжується появою нових ризиків і викликів.

Так, у роботі І.Б. Семенген та Н.П. Дребот акцентується увага на місці та ролі криптовалют в глобальній економіці. Автори зазначають, що зростання обсягів ринку цифрових активів зумовлює потребу адаптації традиційних механізмів управління до умов цифрової реальності [1]. У свою чергу, дослідження В.В. Рисіна, М.В. Рисіна та І.В. Федюка зосереджується на правовому аспекті, підкреслюючи складність визначення юридичного статусу криптовалюти в умовах відсутності гармонізованого законодавчого підходу. Автори наголошують, що правова невизначеність створює ризики як для бізнесу, так і для держави, ускладнюючи регуляторні процеси [2].

Суттєвий внесок у вивчення економічної природи криптовалют зроблено А.А. Москальовим та Е.М. Поповою, які дослідили особливості функціонування основних криптовалют, зокрема Bitcoin, Ethereum та Ripple. У статті розглядаються механізми майнінгу, емісії, ринкової капіталізації та динаміки цін, що дозволяє краще зрозуміти причини волатильності цифрових активів і їхній вплив на економічні процеси [3].

Інші автори, зокрема І.І. Гусева та Т.О. Петрова, аналізують тенденції розвитку криптовалютного ринку саме в українських реаліях. Вони наголошують на високому потенціалі цифрових активів в Україні, але водночас констатують відсутність дієвої нормативної бази, що стримує легалізацію та масове використання криптовалют у внутрішньоекономічному обігу [4].

На теоретичному рівні питання природи криптовалюти як економічного феномену розглядає Я.В. Белінська. У її роботі висвітлюються механізми виникнення криптовалюти, ключові переваги та проблеми, пов'язані з її застосуванням, зокрема ризики шахрайства, недостатню ліквідність та високий ступінь ринкової спекулятивності [5]. Це дозволяє розглядати криптовалюту не лише як інструмент фінансової децентралізації, а й як об'єкт високого рівня ризику.

Окрему увагу заслуговує спільна заява Національного банку України та інших фінансових регуляторів, у якій вказується, що криптовалюта не є платіжним засобом в Україні, а її правовий статус ще остаточно не визначено. У документі також акцентується на потребі запровадження державного нагляду за обігом цифрових активів, що дозволить запобігати відмиванню коштів та іншим протиправним діям [6].

Таким чином, аналіз наявних наукових джерел свідчить про глибоке усвідомлення дослідниками важливості теми криптовалют та наявність цілого ряду проблемних аспектів, пов'язаних з їх обігом. Водночас відсутність єдиної державної політики, фрагментарність законодавства та недосконалість механізмів контролю зумовлюють необхідність подальших міждисциплінарних досліджень та прикладних розробок у цій сфері.

Метою статті є комплексний аналіз основних ризиків, пов'язаних з обігом криптовалют в Україні, а також вивчення перспектив їх легалізації та регулювання в національній економіці.

Виклад основного матеріалу. Обіг криптовалют в Україні супроводжується рядом істотних ризиків, що мають комплексний

характер і стосуються як макроекономічного середовища, так і діяльності конкретних суб'єктів ринку. В умовах відсутності усталеної державної політики щодо цифрових активів, ці ризики лише посилюються, ускладнюючи процес інтеграції криптовалют у фінансову систему країни.

Один із ключових ризиків – правова невизначеність. Незважаючи на значний суспільний інтерес до криптовалют, національна правова система поки не забезпечує чітко визначеного статусу криптовалюти як фінансового інструменту чи засобу платежу. Це створює серйозні перешкоди для її легального використання в комерційних та інвестиційних операціях [2]. Відсутність визначеного юридичного статусу призводить до непередбачуваності правових наслідків у випадку спорів, конфіскацій активів або спроб регулювання транзакцій.

Іншим не менш суттєвим є технологічний ризик, пов'язаний з високою вразливістю криптовалютних платформ до кібератак. Зокрема, біржі та електронні гаманці часто стають об'єктами злову, внаслідок чого користувачі втрачають великі суми активів. В умовах низького рівня захисту цифрових сервісів в Україні та нестачі компетентного державного нагляду за сферою цифрової безпеки, цей ризик лише посилюється [3]. Крім того, багато користувачів нехтують базовими правилами безпеки, що також підвищує ймовірність втрат.

Особливу увагу слід звернути на економічний ризик, зокрема – високу волатильність криптовалют. Значні коливання курсу основних цифрових активів (наприклад, Bitcoin, Ethereum) можуть призвести до різних втрат для інвесторів та спричинити недовіру до всієї сфери [1]. Така нестабільність є результатом слабкої регуляції, спекулятивного характеру торгівлі та великої залежності від зовнішніх новинних факторів. Як наслідок, криптовалюти поки що не можуть виконувати функцію стабільного збереження вартості чи універсального засобу платежу в національному масштабі [5].

Також необхідно враховувати ризики ліквідності, які виникають у разі обмеженої можливості обміну криптовалют на фіатні гроші через брак відповідних інфраструктурних рішень або обмеження на виведення коштів із бірж. Ситуацію ускладнює обмежений доступ українських користувачів до іноземних криптобірж через санкційні, технічні або правові бар'єри [4].

Крім того, існує загроза розширення тіньової економіки шляхом використання криптовалют для фінансування незаконної діяльності, зокрема торгівлі зброєю, наркотиками, відмивання коштів та фінансування тероризму.

Зважаючи на анонімний або псевдоанонімний характер більшості криптовалют, цей ризик є особливо актуальним в умовах війни, коли фінансовий моніторинг має стратегічне значення [6].

Не менш серйозними є регуляторні ризики, які виникають через суперечливість або фрагментарність позицій державних органів щодо обігу криптовалют. Наприклад, Національний банк України неодноразово наголошував, що криптовалюта не є платіжним засобом, а її використання не підлягає гарантіям з боку держави [6]. У той же час відсутність узгодженої політики між різними регуляторами призводить до правової та економічної невизначеності для бізнесу та громадян.

Загалом, ризики обігу криптовалют в Україні можна охарактеризувати як багаторівневі – вони охоплюють правову, технічну, фінансову та етичну площини. В умовах недостатнього контролю та слабкої інституційної спроможності держави, зниження впливу кожного з цих ризиків вимагає системного та скоординованого підходу з боку як урядових, так і недержавних структур.

З огляду на виявлені ризики, що супроводжують обіг криптовалют в Україні, виникає нагальна потреба у формуванні комплексної системи заходів для їх мінімізації. Враховуючи досвід країн з більш розвиненим ринком цифрових активів, Україна має змогу адаптувати перевірені практики до власного соціально-економічного та правового контексту, не втрачаючи водночас потенціал криптовалют як інструменту інноваційного розвитку.

Перш за все, надзвичайно важливим є формування чіткої та системної законодавчої бази. Сьогоднішня правова невизначеність створює не лише ризики для бізнесу та інвесторів, а й обмежує можливості держави щодо ефективного регулювання цифрових фінансів. Прийняття повноцінного закону про віртуальні активи, що не лише визначить правовий статус криптовалюти, а й врегулює діяльність криптовалютних бірж, гаманців, провайдерів послуг та механізми оподаткування – є стратегічно важливим кроком [2]. Законодавство повинно бути гармонізоване з нормами ЄС, зокрема з Регламентом Європейського парламенту MiCA (Markets in Crypto-Assets), що набув чинності у 2023 році.

Другим напрямом є підвищення рівня кібербезпеки криптовалютної інфраструктури. У цьому контексті доцільно запровадити державні стандарти кіберзахисту для платформ, що надають послуги зберігання або обміну цифрових активів, обов'язкову сертифікацію криптосервісів, а також регулярний аудит сис-

тем безпеки. Це дозволить зменшити кількість кібератак та втрат, пов'язаних із вразливістю до зовнішніх втручань [3].

Важливу роль відіграє розвиток фінансової грамотності та цифрової обізнаності населення. З метою зниження спекулятивної поведінки та поширення шахрайських схем держава повинна ініціювати просвітницькі кампанії, курси та інтерактивні платформи для навчання громадян основам функціонування криптовалют, ризиків інвестування, безпечного зберігання активів тощо. Такий підхід не лише знижує індивідуальні втрати, а й загалом підвищує стійкість фінансової системи [5].

Окремої уваги заслуговує створення системи державного моніторингу обігу криптовалют, яка дозволить виявляти підозрілі транзакції та відстежувати операції, пов'язані з відмиванням коштів або фінансуванням терористичної діяльності. У цьому контексті рекомендовано інтегрувати діяльність профільних державних структур із провайдерами аналітичних блокчейн-інструментів, що дозволяють проводити транзакційний аналіз у реальному часі [6]. Доцільним є також надання правоохоронним органам спеціалізованих інструментів та навчання для протидії кіберзлочинності в сфері цифрових активів.

Ще одним важливим елементом є створення умов для легальної діяльності криптовалютних бірж і фінтех-компаній в Україні. Прозора система ліцензування та регулювання таких суб'єктів дозволить не лише знизити ризики для користувачів, а й сприятиме залученню інвестицій, розширенню платіжної інфраструктури та підтримці технологічних інновацій [4]. Стимулювання легалізації бізнесу через податкові пільги або спрощені механізми декларування доходів у криптовалюті сприятиме виходу значної частини ринку з тіні.

Крім того, Україна має активізувати міжнародну співпрацю у сфері крипторегулювання, вступаючи у професійні асоціації та робочі групи, які об'єднують регуляторів, фінансові установи та технічних фахівців. Це дозволить вчасно реагувати на транснаціональні загрози, враховувати найкращі світові практики та адаптувати механізми захисту з урахуванням українських реалій [1].

У комплексі всі зазначені заходи формують основу для ефективного управління ризиками у сфері обігу криптовалют в Україні. Їх впровадження дозволить не лише знизити потенційні загрози, а й використати можливості криптовалют для економічного розвитку, зберігаючи при цьому стабільність фінансової системи та підвищуючи рівень довіри громадян до цифрових фінансів.

Легалізація криптовалюти в Україні – це не лише вимога часу, зумовлена стрімким розвитком цифрових технологій, а й важливий інструмент інтеграції національної фінансової системи у глобальний економічний простір. Україна має всі передумови для того, щоб стати одним із лідерів у сфері цифрових активів у Центральній-Східній Європі, проте реалізація цього потенціалу залежить від послідовної державної політики, синхронізованої з міжнародними стандартами.

Одним із ключових кроків у цьому напрямі стало ухвалення Закону України «Про віртуальні активи» у 2021 році, який уперше на законодавчому рівні визначив поняття криптовалют, віртуальних активів, а також права та обов'язки учасників ринку. Закон передбачає створення системи регулювання обігу криптовалют, встановлення вимог до постачальників послуг у сфері цифрових активів, запровадження державного нагляду та процедури фінансового моніторингу. Втім, його повноцінне набрання чинності залежить від ухвалення змін до Податкового кодексу, які регулюють оподаткування операцій із віртуальними активами. Без податкового супроводу цей нормативно-правовий акт не має практичного ефекту, що стримує формалізацію галузі.

Перспективи легалізації криптовалют в Україні напряму пов'язані з активною цифровізацією державних процесів. Уряд демонструє відкритість до впровадження інновацій, зокрема через діяльність Міністерства цифрової трансформації, яке ініціює пілотні проєкти з інтеграції блокчейн-рішень у державні сервіси, включаючи електронну ідентифікацію, ведення земельного кадастру та документообіг. Це створює сприятливе середовище для поступової легалізації та використання криптовалют не лише в бізнесі, а й у публічному секторі.

Крім того, Україна вже має досвід ефективної роботи криптоспільноти, яка під час повномасштабного вторгнення Росії у 2022 році забезпечувала мільйони доларів пожертв у криптовалюті на потреби оборони, гуманітарної допомоги та волонтерських проєктів. Це не лише продемонструвало функціональність та ефективність цифрових активів у кризових умовах, а й значно змінило ставлення суспільства й державних інституцій до їх використання.

Однак перспективи легалізації не можна розглядати без урахування глобального контексту. Україна орієнтується на адаптацію до законодавства Європейського Союзу, зокрема на регламент MiCA (Markets in Crypto-Assets),

який встановлює загальноєвропейські правила обігу криптовалют, ліцензування постачальників послуг, вимоги до звітності, захисту споживачів та запобігання відмиванню коштів. Врахування цих норм дозволить Україні не лише легалізувати криптовалюту, а й забезпечити взаємне визнання своїх регуляторних підходів з європейськими партнерами.

У перспективі, легалізація криптовалют може стати поштовхом до розвитку цілої низки суміжних галузей: фінтеху, блокчейн-рішень для державного управління, інноваційного підприємництва. Крім того, формування прозорого і безпечного ринку цифрових активів стимулюватиме приплив інвестицій, створення нових робочих місць та підвищення технологічної конкурентоспроможності України.

Проте слід розуміти, що процес легалізації повинен супроводжуватись комплексною інформаційною кампанією, роз'ясненням для населення правових, податкових та технічних аспектів використання криптовалют, а також чіткими регуляторними межами, які не лише обмежуватимуть зловживання, а й створюватимуть комфортні умови для інноваційного бізнесу.

Отже, перспективи легалізації криптовалют в Україні є позитивними за умови активної роботи у трьох напрямках: гармонізація законодавства з міжнародними нормами, розвиток регуляторної інфраструктури та системи нагляду, а також залучення громадян і бізнесу до формування відкритого та надійного цифрового середовища.

Висновки. Обіг криптовалют в Україні є складним і багатогранним явищем, що формує нові виклики для національної фінансової, правової та регуляторної систем. На сьогоднішній день Україна перебуває на перехідному етапі – між спонтанним, частково тіньовим функціонуванням криптовалютного ринку та необхідністю створення прозорої, безпечної, інституціоналізованої моделі його розвитку. Проведене дослідження дозволило виокремити основні ризики, серед яких домінують правова невизначеність, кіберзагрози, висока волатильність цифрових активів, слабкий нагляд з боку держави та ризики фінансування нелегальної діяльності. Ці чинники суттєво знижують інвестиційну привабливість галузі та гальмують її інтеграцію в офіційну економіку.

Разом із тим, Україна має значний потенціал для створення ефективного середовища легального обігу криптовалют. Успішна реалізація цього завдання можлива за умови впровадження комплексного підходу до управління ризиками, що включає розробку чіткої законодавчої та податкової бази, посилення системи кібербезпеки, впровадження фінансового моніторингу криптовалютних транзакцій та активізацію міжнародного співробітництва. Надзвичайно важливо також приділяти увагу підвищенню рівня обізнаності громадян і бізнесу щодо особливостей функціонування цифрових активів та пов'язаних з ними ризиків.

З урахуванням глобальних тенденцій, гармонізація українського законодавства з регламентом MiCA Європейського Союзу відкриває перед країною широкі можливості для інтеграції у міжнародний фінансовий ринок. Це дозволить створити конкурентоспроможну цифрову економіку, здатну приваблювати інвесторів, стимулювати інновації та забезпечувати фінансову стабільність навіть в умовах високої невизначеності.

Таким чином, ключ до ефективного та безпечного обігу криптовалют в Україні полягає у поєднанні прозорого регулювання, сучасної технологічної інфраструктури та активної участі усіх зацікавлених сторін – держави, бізнесу та громадянського суспільства.

ЛІТЕРАТУРА:

1. Семенов І.Б., Дребот Н.П. Місце і роль криптовалют у світовій економіці. Економіка та управління національним господарством. 2018. Вип. 2. С. 36-39.
2. Рісін В. В., Рісін М. В., Федюк І. В. Правовий статус криптовалют як фінансового інструменту. Ефективна економіка. 2018. № 11. URL: <http://www.economy.nayka.com.ua/?op=1&z=6647>
3. Москальов А.А., Попова Е.М. Криптовалюта на сучасній економічній арені та перспективи розвитку Bitcoin, Ethereum, Ripple. Молодий вчений. 2018. № 3(2). С. 680-684. URL: <http://molodyvcheny.in.ua/files/journal/2018/3/150.pdf>
4. Гусєва І.І., Петрова Т.О. Тенденції розвитку криптовалют на ринку України. Науковий вісник Міжнародного гуманітарного університету Серія «Економіка і менеджмент». 2017. Вип. 24 (1). С. 48-50.
5. Белінська Я.В. Феномен криптовалют: сутність, механізм виникнення, проблеми використання. Економічний вісник Серія «Фінанси, облік, оподаткування». 2018. Вип. 2. С. 11-20.
6. Спільна заява фінансових регуляторів щодо статусу криптовалют в Україні. URL: https://bank.gov.ua/control/uk/publish/article?art_id=59735329